

**แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ
ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี**

**Community Participation in the Organizing of Recreational Activities for the Elderly
in Tambon Lak Hok, Amphoe Mueang Pathum Thani, Pathum Thani Province**

ศรุดา ศรีสว่าง¹, รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ตันธสุเรศชัย²

¹นักศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อรรถศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ที่ปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ 3) ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ และ 4) เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ในหมู่ 2 ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 246 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบเลือกตอบ แบบมาตราประมาณค่าและคำถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 8 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ประเด็นสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการวางแผนจัดกิจกรรม ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรม ด้านการได้รับประโยชน์ และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับน้อยในทุก ๆ ด้าน 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมเกิดจากปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการจัดสรรเวลา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังไม่ตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วม 3) ความต้องการในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยในทุก ๆ ด้าน และ 4) แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย (1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องบทบาทหน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วม จัดเวทีที่ผู้สูงอายุสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และความต้องการ (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม ได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องขั้นตอนการจัดกิจกรรม ให้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนในการกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบไปยังผู้สูงอายุตามความสามารถและความสนใจ (3) ด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ ได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนถึงประโยชน์ที่ชุมชนได้รับการมีส่วนร่วม จัดประชุมเพื่อรายงานงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม และ (4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนเรื่องการประเมินผล และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน

การประเมินผลและการเก็บรวบรวมเอกสารการประเมินผล

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน / การจัดกิจกรรมนันทนาการ / ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the conditions of a community participation in the organizing recreational activities for the elderly in Tambon Lak Hok, Amphoe Mueng Pathum Thani, Pathum Thani Province 2) to study problems of a community participation 3) to study needs of a community participation and 4) to propose guidelines the participation in the organizing recreational activities for the elderly.

In the quantitative study, the sample consisted of 246 elderly, in Moo 2, was obtained by cluster random sampling. The research instruments were check list, rating scale and open ended questionnaires. The statistics used were percentage, means, standard deviation and content analysis. For the qualitative study; the informant consisted of 8 representatives. The research instrument was the focus group topics. The data analysis was content analysis.

Results revealed that 1) the conditions of the community participation in pertinent to activity organization planning, activity organizing, benefits sharing, and result assessing were at the low level in all aspects. 2) the problems were caused by wellness problem, time management , and finance. Moreover, the elderly did not realize their roles in participating in the community activities. 3) the needs of a community participation were at the low level in all aspects and 4) the propose guidelines: (1) in view of planning participation; provide knowledge regarding the role of the community ,initiate a stage to exchange ideas, knowledge, experiences and the elderly needs are required. (2) for the participation in activity organizing; the community should be provided with knowledge regarding activity organizing process, and must be the driving agent to generate duties and responsibilities to the elderly at their own capacity and free will. (3) for the participation in benefits sharing; the community should be provided with knowledge regarding benefits they would obtain from their participation, arranging a meeting to report the expenditures incurred to an activity organizing. And (4) for the participation in result assessing; the community should be provided with result assessment and opportunities to participate in the actual result assessment process and in the collection of relevant assessing documents.

Keywords: Community participation / The organizing recreational activities / Elderly

บทนำ

โครงสร้างประชากรของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและคาดว่าจะเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้คาดประมาณประชากร ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2583 ว่าสัดส่วนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25 ในปีพ.ศ. 2573 นี้ ก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

การที่ประชากรสูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมากนี้ สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงก็คือความเป็นอยู่ วิธีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมถอยทั้งทางด้านสุขภาพร่างกายและทางด้านจิตใจ จากข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในปีพ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา พบว่า ชาวปทุมธานีเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เป็นอันดับที่หนึ่งติดต่อกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2555 ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น อายุ และเพศ การรับประทานอาหารรสเค็ม การขาดการออกกำลังกาย และความเครียด เป็นต้น

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุมีการเสื่อมสมรรถนะทางร่างกาย มีการเสื่อมถอยของอวัยวะ อาจก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพนั้นมีผลเชื่อมโยงไปถึงจิตใจของผู้สูงอายุ อาจทำให้เกิดความเครียด การให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในการปรับเปลี่ยนความคิด และสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ประกอบกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการผ่อนคลายจะเป็นการช่วยให้ระดับความเครียดในผู้สูงอายุลดน้อยลง

การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมนันทนาการซึ่งเป็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถนำความรู้นั้นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสถานะทางสังคม อารมณ์ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างไรก็ดีตามในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล จัดว่าเป็นส่วนที่สำคัญ เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ และเพื่อให้กิจกรรมนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่ตนเองพึงพอใจ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุใน ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และเสนอแนวทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการและเกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

4. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในทั้ง 7 หมู่ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่อาศัยในหมู่ 2 จำนวน 246 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ให้ความหมายผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง โดยแบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้สูงอายุตอนต้น ได้แก่ บุคคลที่มีอายุ 60-69 ปี ทั้งชายและหญิง และผู้สูงอายุตอนปลาย ได้แก่ บุคคลที่มีอายุ 70 ปี ขึ้นไปทั้งชายและหญิง

ภาณุ อดกลั่น (2551: 12) ได้กล่าวถึงทฤษฎีต่างๆที่อธิบายเกี่ยวกับการสูงอายุไว้ ดังนี้ ทฤษฎีทางชีววิทยา อธิบายการสูงอายุโดยพิจารณาจากประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง ทฤษฎีทางจิตวิทยา อธิบายการสูงอายุโดยพิจารณาจากความจำ การเรียนรู้ สถิติปัญญาและอารมณ์ และทฤษฎีทางสังคมวิทยา อธิบายการสูงอายุโดยพิจารณาจากความสามารถในการคงบทบาทและสถานภาพทางสังคม

เมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายก็จะเริ่มมีการเสื่อมสภาพลง ทำให้ร่างกายอ่อนแอเกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้น ข้อมูลจากเอกสารการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มปัญหาสุขภาพ จังหวัดปทุมธานี (2556: 6) พบว่า ชาวปทุมธานีเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เป็นอันดับที่หนึ่งติดต่อกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2555 ซึ่งนอกจากจะมีสาเหตุที่มีความสัมพันธ์กับโรคอื่น ๆ อาทิ โรคไต โรคหลอดเลือดแดงใหญ่ตีบ ฯ แล้ว ยังมีปัจจัยเสี่ยงอื่นๆอีก เช่น อายุ เพศ การรับประทานอาหารรสเค็ม การขาดการออกกำลังกาย และความเครียด

2. ความหมายและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981: 6) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น สมาชิกของชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

3. สภาพทั่วไปของตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ตำบลหลักหก เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอเมืองปทุมธานี ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลหลักหก เป็นเทศบาลหลักหก เมื่อ พ.ศ. 2550 ประกอบไปด้วย 7 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ 1 บ้านคลองคูกลาง หมู่ 2 บ้านคลองกว้างดู่ หมู่ 3 บ้านคลองเปรมประชากร หมู่ 4 บ้านประยูรศักดิ์ หมู่ 5 บ้านคลองรังสิต หมู่ 6 บ้านคลองสิบสอง หมู่ 7 บ้านคลองเปรม ชาวชุมชนหลักหก มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ธุรกิจ ร้านค้าและเกษตรกรรม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิพยา เศรษฐพัฒน์ (2553: 202-206) ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดโคยเกี อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อศึกษาศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน และเพื่อสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดโคยเกี อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ และค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มชุมชนในท้องถิ่นและกลุ่มผู้ประกอบการ ในด้านการปฏิบัติ ด้านการบำรุงรักษา ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านการวางแผนและประชุม อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากการจัดประชุมทำให้ในชุมชนที่มีรายได้น้อยอยู่แล้ว ขาดรายได้ไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุและสภาพทางกายภาพของตำบลหลักหก อำเภอมืองปทุมธานี

2. ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนทั้ง 7 หมู่ ของตำบลหลักหก อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โดยที่หมู่บ้านทั้ง 7 หมู่ มีสภาพความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม ได้หมู่ 2 มีจำนวนผู้สูงอายุ 246 คน

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบเลือกตอบและคำถามปลายเปิด ตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ มีลักษณะแบบมาตราประมาณค่าและคำถามปลายเปิด การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการนำแบบสอบถามนี้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ให้คะแนนเพื่อใช้ในการหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ค่า IOC ที่ได้นี้ต้องมีค่า .67 ขึ้นไป จากนั้นนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่ไม่ใช่หมู่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ชัดเจนของภาษาที่ใช้ จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้ไปตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ค่า เท่ากับ .79

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลทั้งด้วยตนเองและได้รับความอนุเคราะห์จากกลุ่มผู้นำชุมชนและอาสาสมัคร

การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาลักษณะ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมที่มีลักษณะแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุที่ได้จากคำถามปลายเปิดโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3. รวบรวมข้อมูลจากคำถามปลายเปิดจัดทำเป็นประเด็นสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ

4. ศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุตำบลหลักหก โดยนำประเด็นสนทนากลุ่มที่ได้มาจัดสนทนากลุ่มซึ่งเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่ชมรมผู้สูงอายุ หมู่ 2 จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา ด้านงานกีฬาและนันทนาการ จำนวน 2 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ผู้สูงอายุ ในหมู่ 2 บ้านคลองขวางตั้ง ที่ตอบแบบสอบถามเป็น เพศชาย ร้อยละ 43.90 เพศหญิง ร้อยละ 56.10 ส่วนใหญ่มีอายุ 61-65 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.07 และมีการศึกษาไม่เกินประถมศึกษา ส่วนใหญ่สุขภาพไม่แข็งแรง โรคที่พบมากที่สุดคือโรคความดันโลหิตสูง

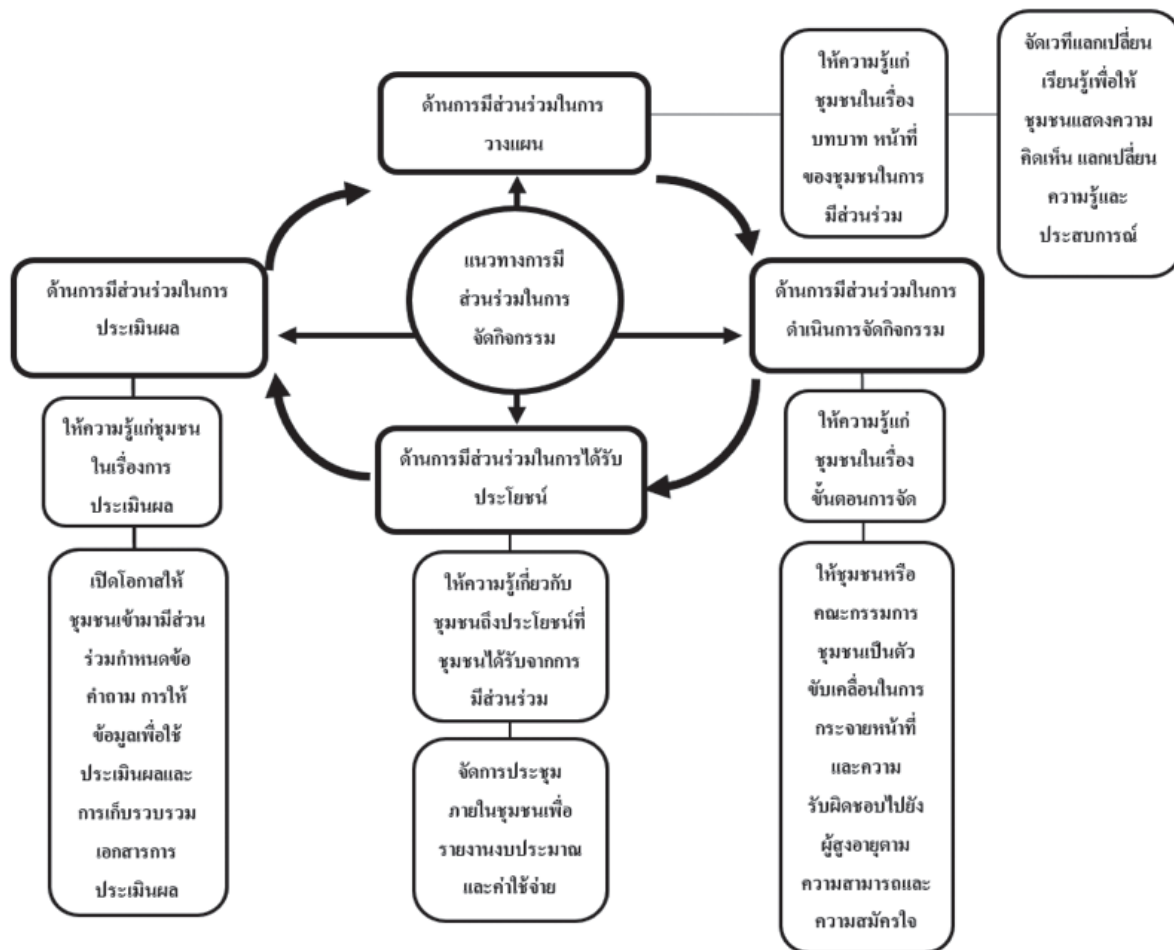
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ

2.1 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการวางแผนคิด ริเริ่มกิจกรรมมากที่สุด (2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกระจายข่าวสารข้อมูลมากที่สุด (3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมเพราะทำให้มีเพื่อนมากขึ้นมากที่สุด และ (4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อคำถามมากที่สุด

2.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนคิด ริเริ่ม เพราะไม่ใช่น้ำที่ ความรับผิดชอบมากที่สุด (2) ด้านปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม เพราะไม่สะดวกในการเดินทางมากที่สุด (3) ด้านปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์การจัดกิจกรรมในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุไม่มีส่วนร่วมเพราะไม่เห็นประโยชน์มากที่สุด และ (4) ด้านปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพราะไม่มั่นใจว่ามีความรู้ความสามารถเพียงพอมากที่สุด

2.3 ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนคิด ริเริ่ม กิจกรรมมากที่สุด (2) ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์มากที่สุด (3) ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์การจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุต้องการมีเพื่อนมากขึ้นจากการมีส่วนร่วมมากที่สุด และ (4) ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลในภาพรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเพื่อใช้ประเมินผลมากที่สุด

2.4 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหลักหก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนจัดกิจกรรม พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพยา เศรษฐพัฒน์ (2555: 205) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดโคยี่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน เนื่องจากผู้สูงอายุยังไม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมสอดคล้องกับงานวิจัยของฉลอม กลุณอก (2555: 82) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่าในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐควรมีการให้ความรู้ในสิทธิ หน้าที่ และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการมีส่วนร่วม รับฟังปัญหาและความคิดเห็น เป็นตัวแทนชุมชนในการประสานงานระหว่างองค์กรกับชุมชน

2. ปัญหาในการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนจัดกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมเพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ ไม่ใช่ความรับผิดชอบของตน และข้อมูล

ที่ได้จากคำถามปลายเปิด พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมจะทำให้ผู้สูงอายุที่ยังคงต้องประกอบอาชีพ หารายได้ไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทิพยา เศรษฐพัฒน์ (2555: 206) พบว่าชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนและประชุมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อยเนื่องจากการจัดการประชุมทำให้ผู้คน ในชุมชนที่มีรายได้น้อยหารายได้ในด้านการดำเนินการจัดกิจกรรม พบว่าปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมเพราะไม่สะดวกในการเดินทาง ซึ่งเป็น ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กันกับปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาด้านการจัดสรรเวลา จากข้อมูลพื้นฐานของ ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่สุขภาพไม่แข็งแรง เป็นโรคความดันโลหิตสูงถึงร้อยละ 59.35 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 61-65 ปี ยังคงต้องประกอบอาชีพอยู่จึงทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมได้ บางส่วนแม้ไม่ได้ทำงานแล้วแต่ก็ต้องรับภาระในการดูแลหลาน ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ อำนาจ สุนทรธรรม (2545: 75) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงาน วิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า ชุมชนที่ประกอบด้วยบุคคลที่มาจากหลายสถานะ หลายอาชีพซึ่ง แต่ละคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ มีภาระส่วนตัวมาก ต้องใช้เวลาประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะ เข้ามามีส่วนร่วม ในด้านการได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรม พบว่าปัญหาการมีส่วนร่วมของในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย โดยที่สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน กล่าวคือ การที่ไม่มี ส่วนร่วมไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัญหาต่างๆแต่อย่างใด ผู้สูงอายุอาจไม่มีความสนใจในการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในวัยสูงอายุดังที่ นฤมล ดันธสุเรศฐ์ และกัมปนาท บริบูรณ์ (2554: 73) ได้กล่าวไว้ว่า ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ ทำให้สมรรถภาพการงานตกต่ำ ลง ผู้สูงอายุมองภาพตัวเองไปในเชิงลบหรือสังคมอาจมองว่าเป็นผู้ไม่มีประโยชน์ การถอนบทบาททางสังคม ภายนอก ทำให้มีสังคมภายในบ้านเป็นส่วนใหญ่

3. ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนั้นธนาคารสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งออก เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนจัดกิจกรรม ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรม ด้านการได้รับประโยชน์ และ ด้านการประเมินผล จากผลการศึกษาพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมในภาพ รวมอยู่ในระดับน้อยในทุกๆด้าน ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่ผู้สูงอายุมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ใน ระดับน้อยนี้เกิดจากสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ การถอนบทบาททางสังคมภายนอก ทำให้มีสังคมภายใน บ้านเป็นส่วนใหญ่ (นฤมล ดันธสุเรศฐ์ และกัมปนาท บริบูรณ์ 2554 :73) และการที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้อง ทำมาหากินเลี้ยงชีพ ดังข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม พบว่า หลังจากเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา หลายครอบครัวต้องอยู่ในสภาพเป็นหนี้ จึงไม่มีความต้องการ ไม่มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรม

4. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนั้นธนาคารสำหรับผู้สูงอายุ ด้านการมี ส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับ ประโยชน์ และในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยทั้ง 4 ด้าน เนื่องจากผู้สูงอายุคิดว่าการจัดกิจกรรมไม่ใช่หน้าที่ไม่ใช่ความรับผิดชอบของตน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควร ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่น เรื่องบทบาท หน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วม ความรู้เกี่ยวกับ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ความรู้ในการประเมินผล และส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนั้นธนาคารสำหรับผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้าน

ในการจูงใจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม พบว่าควรทำให้คนในชุมชนตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540: 280) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตปริมณฑล พบว่า ความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อการศึกษาและโรงเรียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนและท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน นอกจากนี้ การจัดกรับส่ง การจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน หรืออาหารว่าง และการมีค่าตอบแทนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเป็นส่วนสำคัญที่จะจูงใจชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 61-65 ปี ยังคงต้องประกอบอาชีพอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540:71) ที่พบว่าสภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนได้น้อยลง นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุจะสามารถจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น และทำให้รู้สึกสนุกสนาน มีเพื่อนฝูงมากขึ้น ความเครียดลดน้อยลง มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาชญญา รัตนอุบล และคณะ 2553 อ้างถึงใน นฤมล ดันธสุเรษฐ และกัมปนาท บริบูรณ์ 2554 :82) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทำให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเกิดความสนุกสนาน มีโอกาสพักผ่อน และลดภาวะตึงเครียดที่กำลังเผชิญอยู่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาสถานที่ให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนสามารถใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์ พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งจะนำไปสู่การรวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประสานงานกับผู้นำชุมชน ในการจัดการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรม นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม กับสภาพ ปัญหาและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ และควรมีการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นๆของจังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

- ฉลอม กุลนอก. (2555). **แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา พระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น**. การค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). **การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิพย์ยา เศรษฐพัฒน์. (2553). แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดโดยกิ่งอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ และกัมปนาท บริบูรณ์. (2554). การเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย. ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาและหลักการการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หน่วยที่ 6 หน้า 73-74 และหน้า 82. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาณุ อดดกลิ่น. (2551). ทฤษฎีการสูงอายุ. สืบค้นเมื่อ กรกฎาคม, 8, 2556 จาก <http://www.bcnu.ac.th/bcnu>.
- อำนาจ สุนทรธรรม. (2545). แนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน ประถมศึกษา. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. (1981). **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies.** (pp. 6).Cornell University